

Методичні рекомендації збирачам фольклорного матеріалу

Пошукова робота є важливим засобом прилучення гуртківців до народної культури, виховання їх на національних традиціях. Безпосереднє ознайомлення вихованців з народною творчістю допомагає глибше зрозуміти процес розвитку національної культури, побачити все багатство її жанрів та сюжетів.

Початком пошуково-дослідницької діяльності гуртківців повинні стати:

- а) ознайомлення з вимогами щодо запису фольклорних творів;
- б) організація декількох занять, під час яких гуртківці набувають навичок запису фольклорних творів, використання диктофону;
- в) запис фольклорних творів, традицій, звичаїв від своїх родичів, близьких.

У подальшій пошуковій роботі керівник гуртка залучає гуртківців до експедиційного методу збирання фольклору.

Необхідно визначити:

- а) завдання та мету експедиції;
- б) обрати маршрут експедиції;
- в) знайти знавців та виконавців фольклору;
- г) провести бесіду про етику поведінки під час спілкування;
- д) домовитись про місце і час спілкування.

Групи з 2-3 гуртківців записують текст фольклорного твору.

Після запису фольклорного твору, фіксується час, місце запису, складається паспорт інформатора, уточнюють основні біографічні дані. Не можна перебивати інформатора під час виконання твору, уточнення допустимі лише після закінчення.

Зібраний фольклорний матеріал після запису потрібно записати в чистових зошитах за жанрами фольклору, пронумерувавши сторінки і кожен твір, з чіткою і повною його паспортизацією та змістом у кінці зошита.

Орієнтовні запитальники дослідникам фольклору

Обряди народження

1. Яких забобонів повинна була дотримуватись вагітна жінка?
2. Чи існує у вас повір'я, що вагітній жінці не можна відмовляти? Чому?
3. Як називали жінку, що допомагала при пологах ?
4. Чи існувало повір'я, що бувають щасливі місяці, дні, години (від півночі до полудня) народження?
5. Чи вважалось. Що дитина народжується з долею, чи вона визначається після народження? Від чого залежить доля?
6. Яка доля дітей(народжених в «сорочці», з родимими знаками)?
Що робилося, щоб дитина була кучерявою, білою, рум'яною, товстенькою, гарненькою?
7. Куди клали новонародженого, з якого боку від матері?
8. Чи обносили новонародженого кругом столу, підносили до вогню,
Посипали сіллю? Для чого?
9. Який одяг готували для новонародженого, у що його загортали?
10. Чи існували особливі обряди, коли батько символічно давав зрозуміти, що визнає дитину своєю.
11. Коли купали дитину вперше? Щоб клали у воду, якою обмивали новонародженого? Куди воду вливають після купелі?
12. Які повір'я пов'язані з вибором імені?
13. Які існували прикмети, пов'язані з годуванням дитини?
14. Які обереги клали у постіль дитини?

15. Кого запрошували в куми? Скільки пар прийнято брати у вашій місцевості?
16. Кого запрошували в куми? Скільки пар прийнято брати у вашій місцевості?
17. В якому віці вперше стригли дитину? Які існували обряди?
18. Що дарували на хрестинах новонародженому?

Орієнтовні запитальники дослідникам фольклору

Народна пісенна творчість

1. Чи співаєте пісні у своїй родині? При якій нагоді? До яких жанрів належать ці пісні?
2. Чи помітний у селі занепад народної творчості? Якщо помітний, то з якого часу?
3. Які пісні було прийнято співати протягом року?
4. Чи були пісні, пов'язані з заняттями та ремеслами?
5. Що співали, працюючи на полі, на городі?
6. Чи співали у Вашому селі застільні? Якщо співали то які?
7. Що співали на Різдво, Новий рік, Водохреща? Які були примовки, віншування, щедрування, колядування?
8. Чи співали у Вашому селі веснянки? Назвіть їх?
9. Чи пам'ятаєте колискові пісні?
10. Яких пісень дозволялося співати в піст? Чи були окремі постові пісні?

11. Як святкували Зелені свята у Вашому селі? Які пісні співали?
12. Чи було у Вашому селі свято Купала?
13. Яких пісень співали в Петрівку?
14. Чи були у Вашому селі обряди зажинків та обжинків? Що співали?
15. Чи відзначали у вашому селі свято Миколая?
16. Якими піснями у Вашому селі супроводжувався весільний обряд?
17. Чи супроводжувався співом обряд хрещення чи похорону?
18. Які пісні співали, проводжаючи до війська?
19. Чи співали в дитинстві Вам колискові пісні?
20. Чи були у Вашому селі «Вертеп», «Коза», «Маланка»?

Орієнтовні запитальники дослідникам фольклору

Дитячий фольклор

1. Які згадки побутували серед дітей у Вашому селі?
2. Чи знали діти у Вашому селі заклички, примовки, дражнилки, забавлянки. лічилки?
3. Які ще жанри дитячого фольклору поширені у Вашому селі?
4. Які ігри були популярними для дівчаток? Які ігри були тільки для хлопчиків?
5. Які пісні дорослі співали для дітей у Вашому селі?
6. Які народні казки були популярними серед дітей Вашого села?

7. Які колискові співали для дітей?
8. Які весняні дитячі ігри були популярними серед дітей Вашого села?
9. У які зимові обрядові ігри грали діти у Вашому селі?
10. У які великодні ігри та забави грали діти у вашому селі?
11. Що промовляли діти, закликаючи весну, вітаючи приліт птахів із вирію?
12. Якими піснями та речитативами супроводжувалися весняні хороводи?

Орієнтовні запитальники дослідникам фольклору

Весняний обрядовий фольклор

1. Чи існував у Вашому селі звичай закликати та зустрічати весну?
2. Які звичаї, повір'я та традиції пов'язані святом Стрітення у Вашому селі?
3. Які птахи вважалися провісниками весни? Хто їх зустрічав?
4. Які обряди, звичаї, та повір'я пов'язані у Вашій місцевості з днем Сорок святих.
5. Коли розпочинали співати веснянки у Вашому селі? Хто співав веснянки?
6. Чи збиралася молодь гуляти на вулиці? Які ігри та пісні виконували?
7. Які повір'я і звичаї у Вашому селі пов'язані зі святом Благовіщення?
8. Чи дозволялися польові роботи до Благовіщення?
9. Які назви мали тижні Великого посту?
10. Які звичаї, традиції супроводжували освячення верби?
11. Які звичаї пов'язували із Чистим четвергом?

12. Якого дня пекли паску? Яких звичаїв дотримувалися при цьому?
13. Які ігри та забави були популярними серед дітей та молоді у Вашому селі під час Великодніх свят?
14. Які вичаї та обряди приурочували у Вашому селі до свята Вознесіння Господнього?
15. Які звичаї та традиції побутували у Вашому селі на свято Юрія?
16. Чи випікали до цього дня якийсь особливий хліб?
17. Чи збирали на Юрія росу?
18. Якими звичаями та традиціями супроводжувався вигін худоби на Юріївську росу?

Орієнтовні запитальники дослідникам фольклору

Зимовий обрядовий фольклор

1. Які пісні співали в день Катерини у Вашому селі?
2. Як відзначали у Вашому селі свято Андрія? Які зразки народного фольклору використовували?
3. Які перекази були відомі у Вашому селі про свято Миколая-Чудотворця?
4. Чи співали на свято Миколая пісні?
5. Якими звичаями та традиціями святкували у Вашому селі в Святий вечір?
6. Які колядки виконували на Святий вечір у Вашому селі?
7. Як відзначали у Вашому селі Різдво Христове?
8. Які колядки виконували в дні різдвяних свят у Вашому селі?
9. Які щедрівки, колядки, віншування були популярними серед молоді у Вашому селі?
10. Які пісні виконували на Водохреще? Хто їх виконував?

Орієнтовні запитальники дослідникам фольклору

Літній та осінній обрядовий фольклор

1. Як прикрашають хату до свята Трійці у Вашому селі?
2. Що роблять із зеленню і травами після закінчення свят?
3. Чи був у Вашому селі звичай «водити тополю», «водити куща»?
4. Якими піснями супроводжувалося свято Трійці?
5. Які пісні, повір'я у Вашому селі пов'язані зі святом Івана Купала?
6. Які звичаї були популярними у Вашому селі на свято Купала серед молоді?
7. Чи відомі у вас дівочі гадання на вінках, звичай пускати їх за водою?
8. Чи водили у Вашому селі «Марену»?
9. У які обрядові ігри грали на свято Івана Купала?
10. Які пісні та повір'я були популярними у Вашій місцевості до свята Спаса?
11. Як відзначають у Вашій місцевості свято Маковія? Що готують цього дня?
12. Якими піснями супроводжувалися жнива у Вашому селі?
13. Як святкували у Вашому селі обжинки?
14. З якими обрядовими піснями відзначали закінчення жнив та збір урожаю?
15. Які місцеві повір'я пов'язані зі святом Покрови?
16. Які дівочі молитви до Покрови відомі у Вашому селі?
17. Які традиції, обряди пов'язані зі святом Покрови у Вашому селі?

Паспорт інформатора

(назва твору)

(жанр)

Місце запису _____

Час запису _____

Від кого записано _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

(рік народження, місце народження, національність, сімейний стан)

(рід занять, освіта, з якого часу проживає в даній місцевості)

Звідки знає твір -----

(від батьків, бабусі, родичів, прабабусі)

Умови і обставини побудування твору _____

Аудіо запис, музикальні файли (форма запису) _____

Супроводжуючі матеріали _____

(фотографії, аудіо записи на DVD дисках)

Хто збирав матеріал _____

Положення

про міський конкурс на кращого знавця звичаїв, традицій та обрядів
рідного краю

1. Місце та завдання конкурсу:

- глибоке вивчення обрядів та звичаїв, фольклору та етнографії
учнями загальноосвітніх шкіл міста та гуртківцями ЦДТ «Надія»;
- залучення дітей до пошуково- дослідницької роботи.

2. Завдання конкурсу:

- Якісне оновлення змісту, форми роботи з українознавства,
етнографії і фольклору;

- пошук, розвиток та підтримка юних талантів;
- пропаганда зразків культури і побуту мешканців нашого краю серед населення регіону.

3. Учасники конкурсу:

у конкурсі беруть участь учні загальноосвітніх шкіл та вихованців ЦДТ «Надія».

4. Порядок проведення конкурсу:

конкурс проводиться в два етапи:

- шкільний;
- міський;

2 етап міський проводиться на базі ЦДТ «Надія»

5. Критерії оцінки конкурсу:

- автентичність та етнічна чистота;
- ідентичність запису: матеріал має максимально відповідати тексту, який

збирач почув із уст;

- повна паспортизація тексту із зазначенням відомостей про сам твір, особливості його виконання виконавця.

6. Підведення підсумків конкурсу:

- переможці міського етапу конкурсу нагороджуються грамотами міський відділ освіти та беруть участь в обласній фольклорно-етнографічній експедиції «Звичаї, обряди та традиції рідного краю;
- учасники, які не зайняли призових місць, нагороджуються дипломами учасників конкурсу.

Література

1. Для дітей шкільного віку / Вісник Прикарпатського Університету. Педагогіка. – випуск XVII – XVIII. – Івано-Франківськ, 2008. – 298 с.
2. Беленька Г.В., Богініч О.Л., Машовець М.А. Здоров'я дитини – від родини. – К.: СПД Богданова А.М., 2006. – 220 с.
3. Кудикіна Н. Українські народні дитячі ігри малих форм. //Палітра педагога – 2008. - №2. – С. 3 – 5.
4. Павлушкіна О. Українські народні рухливі ігри. //Палітра педагога – 2008. - №3. – С. 3 – 6.
5. Стельмахович М. Народна педагогіка. К.,1985. – С. 1. Богініч О. Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності 271

6.Яременко Н. Методика організації ігрової діяльності у години дозвілля.

//Позакласний час. Плюс. – 2009. - №10.

7. <http://osvita.ua/school/method/upbring/9167/> С. Чабан «Українські народні ігри»

8. <http://about-ukraine.com/index.php?text=109> Народні ігри